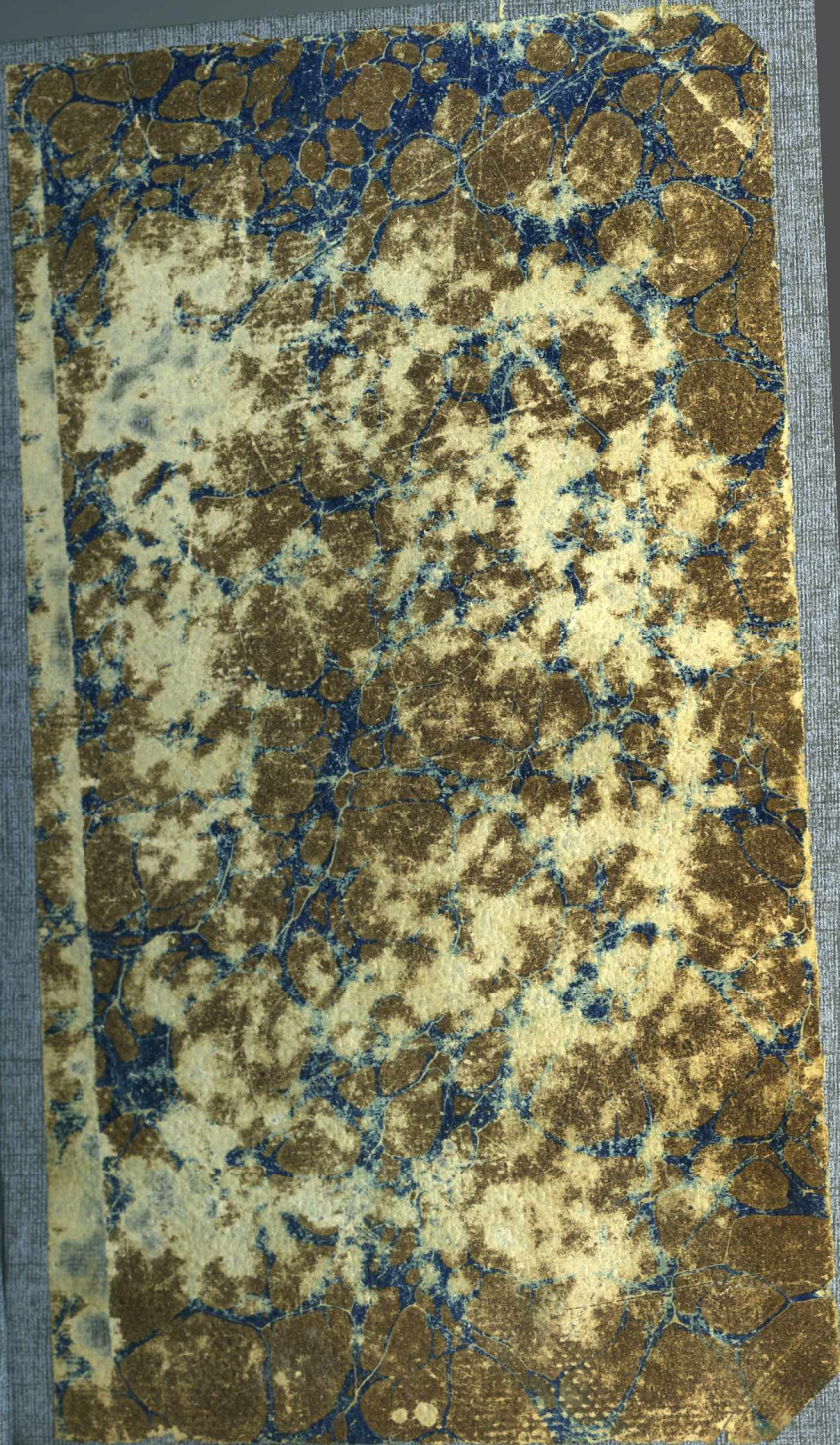

Politikai
röpiratok.

104.

TISZA KÁLMÁN

BESZÉDE.

104
820

8.

A „MAGYARORSZÁG“ 116. száma után.

~~~~~
PEST.

NYOMATOTT WODIANER F.-nél.

1861.

TISZTA KÁRTMAN

DE BALLAGI GÉZA

F. BONIF. P.

A MAGYARORSZÁG I. E. SZÁMÁR

PEST.

NYOMATOTT WODIANI ERK. P. B.

1861.

követelni mindenekelőtt; s szenvedni inkább az önkény vasjárma alatt, mint törvényeinket megtagadva, saját kezünkkel tenni tönkre hazánk alkotmányos szabadságát és törvényes függetlenségét, s lerombolni az egyedüli biztos, a törvényes alapot, melyre — ha mi arról leszorítottatnánk is — a jövő majd építhet még.

A törvényeinkhez, alkotmányunkhoz s ezek minden következményeihez való hű ragaszkodás kötelessége tehát azon első szempont, melyből én teendőinket tekintem.

Első és legfőbb kötelességünknek tartom ennek folytán kifejtteni, az egész világ előtt tisztán kimutatni Ausztriával szemben törvényes állásunkat, pontosan kijelölni a viszonyt, melyben hazánknak az osztrák örökös tartományokhoz állania kell.

De van még más szempont is.

Eltűntek már azon idők, midőn minden állam egy elszigetelt egészet képezett, s egyiknek jó vagy balsorsa, népeinek elégedett vagy elégedetlen volta, szóval mindaz, mi kebelében történt, a többiekre nézve majdnem egészen közömbös volt.

A fölvilágosodás terjedése, a napisajtó, az irodalom, s a közlekedés könnyebbé létele, és ezek folytán a gyors észmeesere egy-, s a kereskedelmi kötelek másfelől, az érdekek solidaritását, az egyes államok között oly fokra emelték már, miszerint egyik állam sorsa a többit is közelről érdekli, miszerint egyik is elszigetelten a többitől semmit sem tehet, és annak, a mely létezni és erősödni ohajt, meg kell a többit győznie a felől, hogy ez érdekükben van.

Midőn tehát hazánknak független önkormányzathoz jogát kimutatjuk, meg kell győznünk a világot egyszersmind arról is, hogy ezen jog érvényre emelése érdekében van. Értve természetesen nem egyes abszolút kormányok, hanem a nemzetek, az államok érdekeit.

De még ezzel nincs befejezve teendők, mert van egy harmadik szempont is, melyről megfeledeknünk nem szabad, s mely azt igényli, hogy midőn hazánk alkotmányos szabadsága és törvényes függetlensége érdekében felszólalunk, nyugtassuk meg

egyszersmind hazánk minden rangu, ajku és hitfelekezeti lakosait az iránt, hogy az ő érdekeikről sem feledkezünk meg, azok irányában is a democratia igényei s a teljes jogegyenlőség kívánalmai szerint intézkedni akarunk.

E három szempontból tekintem én teendőinket, e három szempontból akarok az előttünk levő indítványhoz szólani.

Az elsőre vonatkozólag hazánk törvényes függetlenségét, s az osztrák örökös tartományokhoz való viszonyát a magyar közjog szempontjából, a kétoldalú kötések alapján az előttünk levő indítványban oly szépen, oly tisztán, oly alaposan találom kifejtve, hogy mindazt, mi abban erre vonatkozólag elmondatik, csak osztanom, csak pártolnom lehet, és azt egész terjedelmében elfogadom.

De szem előtt tartva azt, hogy őseink is hasonló alkalmaknál — minő fájdalom volt elég — mindig elismertették az alkotmányt, sőt jobbnál jobb új törvényeket is alkottak annak biztosítására, s az eredmény mégis az lett, hogy a kormány, a mint biztonságban érezte magát, együtt szegte meg a régi s az új törvényeket, én törvényeinknek nem csak elismerését, hanem azoknak — jelesen az 1848-ki sarkalatos törvényeknek — önmagok biztosításául azonnali életbeléptetését is követelem.

Hasonló alapossággal látom kifejtve hazánk integritásának kérdését, és kifejezve azt, hogy míg az ennek teljeseését gátló akadályok elhárítva nem lesznek, a fennforgó nagyfontosságú kérdések megoldásába nem ereszkedünk.

Erre vonatkozólag is kevés az, mit hozzátétni kívánok.

Ilyen az unióra vonatkozólag, annak kifejtése, hogy az unio nem, mint hirdetni szeretik, egy 1848-ban rögtönözve életbeléptetett tény, hanem az ország mindkét része régi ohajtásának teljesítése.

Horvátországra vonatkozólag pedig, az oly tökéletes szerkezetben annak megemlítése, hogy a katonai határőrvidékek viszonyainak érdekeik- s kívánatukhoz mért megváltoztatásában is segítségökre lenni akarunk.

Teljes mértékben osztom az indítványnak a me- nekültek vagy a hazájukhozi hűségükért — törvény- telen eljárással hozott, magukban semmis ítéletek folytán bármely más módon sujtott honfitársainkra vonatkozó követelését.

Lehetetlen az önkény e részbeni hagyományai- nak megsemmisítése nélkül a biralom megújulására csak gondolni is, s ha megsemmisítették is mindaz, mi még megsemmisíthető, marad elég mit helyrehozni többé nem lehet. Vértanuink drága életét, a szám- üzöttek vagy bezártak elrablott életörömeit többé vissza nem adhatja senki.

Hasonlóan osztom mindazt, mi a mindennemű adók törvénytelenységéről, s különösen a törvénytelen adónak jelen erőszakos módoni behajtásáról, az in- dítványban foglaltatik, de ohajtom ezeken felül figyel- meztetni mindazokat, kik ez eljárásnál segédkezett nyújtanak, az ily esetekre vonatkozólag törvényeink- ben kifejezett felelősségre.

A trónról lemondásokat illetőleg is alig van mit mondanom. Tökéletesen áll azoknak forma- és lé- nyegbeni törvénytelenége, de részemről e tárgyban bővebben nyilatkozni, tanácsokat adni s ezek folytán kötelezettséget vállalni, nem tartom helyesnek addig, míg országunk minden részei itt képviseltetve nem lehetnek.

Átmegegyek most arra, mi második szempontom szerint az indítványból teljesen kimaradt.

Érdekében van Európának és a civilizációnak az alkotmányosan szabad s törvényesen független Magyarország létele? az itt a kérdés és én határozot- tan igennel felelek.

Hazánk elhunyt nagy fiának — kit neveznem nem szükséges — beszéde kezeink közt van, s ez oly bőven s alaposan kimeríti a tárgyat, hogy nekem ez- uttal elég lesz csak röviden érintenem.

A törvényesen független Magyarország fennál- lása érdekében van elsőben is az osztrák örökös tar- tományoknak, mert egyfelől az lesz az ő valóban nemcsak mint most szó szerint alkotmányos életük- nek — már saját biztossága érdekénél fogva is — legnagyobb előmozdítója, és másfelől nyugodt lehet-

vén az iránt, hogy többé tudta, akarata és beleegyezése nélkül nem lehetend rá új meg új terheket róvni, nem lesz kénytelen szorosán ragaszkodni a joghoz, hanem anyagi tekintetben is méltányos lehet a vele személyes unio kapcsában élő országok és tartományok érdekei irányában.

De érdekében van az a német szövetségnek is, mert ha biztosíthatnák némely osztrák államférfiak lidércze, az egységes osztrák birodalom, annak a szövetséghez nem tartozó részei is részt vennének a birodalmi tanácsban, s így Ausztria azoknak súlyával is nehezednék a német szövetség ügyeire, holott az iránti kötelezettségei csak az ahhoz tartozó részek után lennének. Sőt feltéve, hogy a jelenleg tervezett képviseltetési arány méltányosabb által váltatnék föl, megeshetnék az is, hogy a szövetséghez nem tartozó részek tulsulyra vergódnének a birodalmi tanácsban; s ők határoznának Ausztriának a német szövetségbeni politikája fölött, holott attól semmi függésben s az iránt semmi kötelezettséggel nem lennének.

Erdekéber van ez végre Európának és a civilizációnak is.

Magyarország volt hajdan saját romlásával védbástyája mindkettőnek a török uralom ellen, Magyarország terjesztette ujabb időben, rajta kívül is annyi milliók hasznára a szabadelvű eszméket kelet felé; s egy szabad és törvényesen független Magyarország lehet egyedüli biztosítéka egy szabadelvű osztrák külpolitikának, s ha majd, minek nemsokára be kell következnie, a keleti kérdés szőnyegre kerül, ez biztosíthatja a török birodalomhoz tartozó határainál lévő nemzeteket az iránt, hogy Ausztria irányukban nem fogja az elnyomó szerepet játszhatni. Magyarországnak ily módoni kielégítése az egyedüli mód arra, hogy Ausztria azon kötelelességeknek, melyeket fekvésénél fogva a civilizatio s az europai egyensúly érdekében teljesítenie kell, megfelelhessen, mert ha ez nem történik, ha sikerülhet is Magyarországot fegyveres erővel magához lánczólnia, csak a most elmúlt 12 év története is bizonyítja, hogy az e miatti folytonos erőlködés ugy kiszorítá minden ere-

jét, hogy a világ eseményeiben tevőleges részt venni képtelenné lett.

Ezen itt röviden előadottakat is kívánom én első felszólalásunkban kifejteni.

A harmadik szempontból indulva ki:

Vannak több kérdések, melyeket meg kell említenünk mindazért, hogy bebizonyítsuk, miszerint mi egy valóban szabadelvű politikát ohajtunk követni, mint pedig azért, hogy hazánk minden lakosait legnevezetesebb érdekeik irányában megnyugtathassuk.

Kettő ezek közül, s talán a két legfontosabb, az indítványban röviden bár, de igen helyesen említve van. Ugyanis a hazánkbeli nemzetiségeknek és hitfelekezeteknek a teljes jogegyenlőség alapján megnyugtató s ezzel ellenkező törvényeink megváltoztatása. Mindkét tekintetben pártolom én az indítványt, mert valóban alig lehet valami kívánatosabb, mint hogy hazánk minden lakója mind nemzetisége, mind vallása tekintetében tökéletesen egyenjogú legyen, s ezek miatt semminemű politikai jogok gyakorlatából ki ne zárassék.

De ezeken kívül obajtom megemlíttetni, hogy mi hazai iparunkat minden nyügtől felmentve, szabaddá tenni szándékozunk, ohajtom megemlíttetni, hogy a szabad kereskedés nagy és európai érdekü elvének hívei vagyunk, azt kívánjuk hazánkra nézve életbeléptetni, a melyekben lehet azonnal, a melyekben pedig ezt rögtön tenni nem lehetne, mentől előbb, szükségesnek tartom továbbá, hogy első teendőink között említsük meg ezeken kívül az örök időkre eltörlött urbériséggel rokontermészetü bárminemű birtoklásoknak s a kisebb királyi haszonvételeknek mindkét fél iránti méltányos megváltás s illetőleg kárpótlás utjáni megszüntetését. — Említsük meg egy országos hitelintézet felállítását, említsük meg a vizen és szárazon való közlekedésnek czélszerű rendezését, hazánk minden részeinek, például a Királyhágóntuli résznek, a felföldnek s Fiumének hazánk központjával összekötését. Említsük meg végre alkotmányos életünk védbástyáinak a megyéknek, melyeket a parlamentarizmus kormányzat legbiztosabb alapjai gyanánt tekintenünk az 1848-ki XVI. tör-

vényczikk 1. §. értelmében népképvisélet alapján rendezését.

Ha így felfejthettük törvényes állásunkat s Európának és a civilisationnak az általi érdekelttségét, ha kijelöltük főbjeit azon teendőinknek, melyek egyfelől jövő politikánk szabadelvűségének bebizonyítására, másfelől honfitársaink megnyugtatására szolgálhatnak, nyugodtan várhatjuk el, mit a sors ránk mért; s netaláni ideiglenes szenvedések közepette is vigasztalni fog azon tudat, hogy ügyünk szentségénél és helyzetünk erejénél fogva hazánk jobb sorsa közel van.

Pártolom én tehát az előttünk levő indítványt mindazon pontokra nézve, melyek benne foglaltatnak, egyes észrevételeim indokolását, valamint az általam pótlólag befoglaltatni ajánlott kérdések kifejtését — ha ugyan elvileg azokat elfogadni méltóztatnak — a részletes tárgyalásra tartom fenn magamnak, s most áttérek arra, kinek és minő alakban mondjuk el azt, mit mondani akarunk.

E két kérdésre én egyszerre felelek. Nem lehetek e tekintetben a mélyen tisztelt indítványozóval egy véleményen, mert alkotmányos szempontból nem látom, hogy kihez lehetne felírni, nem látom tehát a felírás lehetőségét, s épen azért mindazt, mit elmondanunk szükséges, határozatban kimondani ohajtom.

Nem akarok én a conjecturalis politika terére lépni, ezen a legnagyobb tehetség is csak eltévelyedhetnék, törvényes szempontból akarom a dolgot tekinteni.

Az országgyűlés mikénti összejövetelét illetőleg azt hiszem senki sem tagadhatja meg a nemzettől azon jogot, hogy mihelyt neki a mód erre megadatott, országgyűlési képviselőket választhasson, országgyűlésbe összejöhessen; mert azt hiszem, hogy a fejedelmeknek adott összehívhatási jog nem foglalja magában az országgyűléstarthatás jogának megadhatását, vagy felfüggeszthetését, hanem csak az ezen jog gyakoraltatása idejének kitűzését, sőt e tekintetben is általánosságban a törvények intézkedtek. A jelen tényleges hatalom részéről szétküldött regalísokat nem tekinthetem az összejöhetségi jog, hanem csak az

összejöhetési lehetőség megadóinak, és pedig nem csak azért, mert a hatóságok valamint szervezkedésüknél kimondák, hogy ezt nem a 20-ik october diploma, hanem mert az lehetővé tette, a törvényes alapon kívánják eszközölni, épen úgy nyilváníták, midőn a képviselőválasztásokra szükséges előintézkedéseket megtették, hogy ezeket nem a regalis, hanem az 1848-ik évi törvények alapján teszik, sőt némelyek a regalisok szétküldését be sem várták; hanem főleg azért, mert mind 1790., mind az 1848-ki IV. t. cz. alkotásakor csupán törvényes fejedelem jogának tartották és tarthatták az országgyűlés összehívását, de e joggal egy még nem törvényes hatalmat felruházni bizonyosan nem akartak; — hogy a mai tettleges hatalom pedig mily messze áll még attól, hogy törvényes legyen, ezt maga az indítvány legjobban bebizonyítja. Annak tehát hatalma igen is, de joga az összehívásra nem lehet.

Igaz, hogy a tettleges hatalom egyedül képes az abnormis helyzetet törvényessé változtatni, de ezt csak az által teheti, ha törvényessé lesz, mert a nemzet eleitől fogva a törvényes téren akar állani. A békes orvoslás tekintetében pedig annyi és oly határozottan előzékeny lépéseket tett, hogy e tekintetben a nemzetet mulasztással vádolni, tulzás, vagy mit hasonlóan tesznek némely ellenink, forradalmi vágyakat szemére vetni, bizonynyal nem lehet.

Lássuk e tekintetben a helyzetet. 1849-ben március 4-én most is uralkodó ausztriai császár ő felsége széttepte a kétoldalu szerződéseket, széttepte a pragmatica sanctiót, mert megsemmisítette az általa biztosított magyar alkotmányt, feldarabolta az országot, fegyverrel igyekezett azt meghódítani.

Ennek folytán ugyanazon év april 14-én a nemzet is megsemmisíté a kétoldalu szerződésnek, melynek érvényére az, ki már maga részéről széttepte volt, úgy sem hivatkozhatott, őt kötelező részét. A fegyver hatalmának kellett döntenit, s mert a harc kockája idegen hatalom beavatkozása folytán az osztrák fegyverek részére dőlt el, következett a 11 évi kormányzat, nem a kötések, nem a törvények,

hanem egyedül a hódítói jog, a fegyveres erő alapján.

Mindnyájan tudjuk, mi lön e kormányzat eredménye; elszegényedése a népeknek, elszegényedése az államnak, bonyodalmak benn az országban, a tekintély lesüllyedése a külpolitikában, s végre egy alig pár hónapig tartó háboru után egy szép tartomány elvesztése, a roppant, a minden áldozatokkal fenntartott hadsereg vitézsége daczára.

At kelle utoljára látni, hogy az addigi uton tovább haladni nem lehet, és sok vajadás után megszülemlett az october 20-iki diploma. A nemzet látta bár, és meg is mondta, hogy ez még épen nem ősi alkotmányának visszaállítása, hanem ellenkezőleg annak több sarkalatos részeiben új megsértése, mégis engedve a fejedelem bizalomra felhívó szavának, béktülékeny szellemétől indittatva, hozzáfogott a szervezkedéshez, s nem feledve bár, de fátyollal borítva a multakat, visszaállott a széttépett kétoldalú szerződések, a *pragmatica sanctio*, vagyis az 1723-ik évi I. II. és III. t. cz. s az ezek folytán alkotott sarkalatos törvények által kijelelt térre, s a helyett, hogy a multakért szemrehányásokat tett, hogy igényeit tulfeszítette volna, nem kívánt semmit egyebet, mint hogy a tényleges hatalom is ismerje el az elsöben is általa széttépett szerződések és törvények szentségét, álljon a nemzet mellé a törvényes alapra, legyen törvényes.

Es mi lett mégis ennek következése? Az, hogy a törvényes téren álló nemzet január 16-án e térről anyagi erő által is leszoritással fenyegettetett, febr. 26-án országunknak az egységes Ausztriába beolvasztása kimondatott, törvényei folytonosan sértetnek, honfitársaink azoknak ellenére elfogdosztatnak, s az ország határain kívül bebörtönöztetnek; legközelebb pedig a törvénytelen adó erőszakosan behajtatik.

Csuda-e tehát ily körülmények között, ha a nemzet azt kívánja a tényleges hatalomtól, hogy mivellett őt törvényesnek elismerhetné, vele mint nemzet a törvényhozás terén érintkezhetné, álljon törvényes alapra, teljesítse az örökösödését biztosító törvények által elébe szabott feltételeket. Vajjon nem akkor sértendő-e meg igazán a *pragmatica sancti*ót, ha annak

egyik, — a minket kötelező — részét érvénybenlevőnek elismernők, a másik a bennünket biztosító résznek elismertetése nélkül. Nem tagadja azt senki, hogy a *pragmatica sanctio* értelmében az örökösödésnek megállapított elsőszülöttségi rendje szerint ugyanazon egy személyt illeti az uralkodás mind Magyarországon, mind az örökös tartományokban, sőt azt is elismerem, hogy ha a lemondások törvényes alakban törvényesen hozzánk megküldve lesznek, ezen személy, épen jelenlegi osztrák császár Ferencz József ő felsége; de tudnia kell mindenkinek ama feltételeket is, melyek mellett egyedül illethet valakit az uralkodás Magyarországon, s ha e feltételek mellőzésével ismernők el az uralkodói jogot, a magyar koronát tetteleg alárendelnők az osztrák császárnak s azon következtetésre adnánk alkalmat, hogy ki ez utóbbit bírja, annak az elsőt is bírnia kell, akár teljesítette a törvényes feltételeket, akár nem. Magunk rontanók le a *pragmatica sanction* az indítványban oly remekül kifejtett értelmét, két oldalra kötelező erejét, s vajjon ha az európai diplomacia nem lévén felvilágosítva törvényeink szerint, irányunkban tévedett, az-e köteleességünk, hogy meghagyjuk e tévedésben, vagy az, hogy felvilágosítsuk, még pedig nemcsak meddő óvások, hanem tetteinkkel is.

Óvásokban elég gazdagok törvényhozásaink és hatóságaink jegyzőkönyvei; de vajjon aratott-e ezek által csak egyszer is állandó sikert nemzetünk?

Nem a lemondások törvénytelen voltára fektetem én a fősúlyt, midőn azt mondom, hogy ausztriai császár ő felségéhez felirunk nem lehet, mert magam is azt hiszem, hogy V. Ferdinánd király ő felsége minden koronáiról visszavonhatatlanul le akart mondani, s bár előlegesen kívánom a lemondásokat törvényesekkel kieseríltetni, ezt könnyen eszközölhetőnek tartom. E téren tehát vitatkozni nem akarok, mert nekem sincs szándékomban helyzetünket újabb bonyodalmakkal nehezíteni.

Azonban a felírás lehetősége mellett a magyar közjog folytonos gyakorlatából felhozott példák engem az ellenkezőről győznek meg.

II. Mátyás idejében Magyarország választó-ki-

ráltság volt még, habár választási joga a Habsburg-ház tagjaira volt is szorítva, választó-királyságban pedig az országgyűlést az interregnum alatt oly teljhatalom illeti, a minőt, hogy jelen országgyűlésünk gyakoroljon, nem hiszem, hogy valaki kívánatosnak vagy lehetőnek tartaná. Ezen eset tehát a jelen helyzetre nem nyújthat következtetéseket. III. Károly midőn a trónra lépett, nem helyezte volt magát kívül a törvényes téren, nem tagadta meg alkotmányunk érvényeit, II. Leopold pedig bár trónraléptét törvénytelen kormányzat előzte meg, valamint az nem az ő nevében, s nem általa gyakoroltatott, sőt a törvénytelen rendeletek egy-kettő kivételével már elődje által visszavonattak, úgy midőn maga trónra lépett elsőbben is a törvényes kellékeknek igyekezett eleget tenni, visszaállítá a törvények uralmát s összehitta az országgyűlést. Az I. Ferencz trónralépte és megkoronáztatása pedig a már akkor érvényben levő 1790—91-ki III. t. cz. rendelkezése szerint történt, mely t. cz. meghatározza, hogy a trónralépő fejedelem magát hat hónap alatt megkoronáztatni tartozik, s úgy hatalmazza fel őt a fejedelmi jogok egy részének, de csak törvényeink értelmében s alkotmányunk szerint megkoronáztatása előtt is gyakorolhatására. Mindezen fejedelmek tehát a törvényes téren állottak, midőn hozzájuk feliratok intéztettek.

Nem látom mind törvényes lehetőségét, mind szükségét annak, hogy a még nem koronás fejedelemhez felírás intéztessék, épen a koronázási hitlevél elkészülhetésének érdekében is, de a fentebbi példákra utalva azt kell elvárnom, hogy a tényleges hatalom álljon a törvényes térre, mint az idézett fejedelmek állottak, s ha ezt, a miben lehet — mert a hathónapi törvényes időt már meg nem tarthatja, megteszi, nem akadékoskodva a lemondások helyrehozható törvényteleniségében, nem akarva kihuzni a 12 évi s még ma is folytatott törvénytelen uralkodásból kihuzható következtetéseket, magam is felírásra fogok szavazni; de addig, míg ez meg nem történik, nem.

A szabad angol nép példája csak az esetben, ha az uralkodó a törvényes térre állott, lesz reánk al-

kalmazható, mert míg ez még nem történt, bármennyire hivatkozunk is törvényeinkre, feliratunk nem lesz egyéb, mint ezen a tényleges hatalom által el nem ismert törvényeink érdekében kifejezett kérelem.

Arra, hogy kit akarok a határozat által kötelezni, egyszerűen azt felelem, hogy senkit sem. Határozatot ohjatok hozatni azért, mert a fentebbiek szerint meggyőződésem, hogy felirunk nem lehet, a manifestumra nézve pedig osztom indítványozó véleményét. Határozatban lehet tehát egyedül elmondanunk azt, mit elmondani szükséges. Valóban csudálkozom azon, hogy a törvényekhez ily szoros ragaszkodást hogy lehet a törvényes alapokon békés kiegyenlítés gátjául tekinteni, s még annyival inkább valamely forradalmi irányu lépésnek tartani, midőn forradalmat, mindig és egyedül a törvények áthágása által lehet előidézni. És valóban átkos forradalmat akkor, ha ez átlépés hátrafelé történik.

Az országgyűlés működésének megkezdését nézetem szerint nem az által nehezítjük, ha határozatot hozunk felírás helyett, mert magának az osztrák kormánynak félhivatalos nyilatkozatai megmondják, hogy e tekintetben minden attól függ, ragaszkodunk-e az 1848-ki törvényekhez. Erre nézve pedig mindnyájan egyetértünk. A tényleges hatalom tudja, mik törvényes igényeink, s alig képelem, hogy hinni lehessen, miszerint ha azoknak eleget tenni ohajt, a határozat ebben gátolhatná, ha pedig eleget tenni nem akar, a felirat erre birhatná.

Senki jobban nem ohajthatja, mint én a Horvátországgali s a különböző nemzetiségekkel felreértések kiegyenlítését; senki jobban nem ohajthatja, mint én, hogy mindaz, mit érdekükben tenni akarunk, mielőbb valósággá legyen; de ha az izgatás köztök ezéloztatik, ennek utját a felirat által elvágni nem fogjuk, az ellenében nincs más fegyverünk, mint irányokbani testvéries szándékunknak minden alkalommal szavakban s tettekben kimutatása, nem lehet másban reméllenünk, mint abban, miszerint tudják ők, hogy ha néha igéreteinkben fősvények valánk is, azoknak megtartásában mindig igazak voltunk. Míg

a tizenkét év előtt ontott vér eredménye más irányban felnyithatta szemeiket.

Távol vagyok én attól, hogy a törést előidézni ohajtanám, de nyugodt a felől, hogy ha az mégis bekövetkeznék, törvényeinkbezi ragaszkodásunk miatt fog bekövetkezni, s nem hiszem, hogy csak megkísérteni is lehessen elhíttetését annak, hogy a törésnek azért kelle bekövetkezni, mert határozatban fejezzük ki kívánatainkat.

Bátornak, de nem vakmerőnek, óvatosnak, de nem gyávának kell lenni politikánkknak, ezt mondtam én nemrégiben, s a legnagyobb örömmel tapasztaltam, hogy a tisztelt indítványozó velem e tekintetben egyetért, helyesen adta ő elő a vakmerő politika veszélyeit, helyesen választja el a személyes és politikai gyávaságot egymástól; igen szépen — úgy hogy szebben nem lehetett — jellemzi a honfi kötelességét, kockára tenni mindent a hazáért, de a hazát nem kockáztatni soha.

Érzem azt s helyeslem is ama nehéz kötelességet, visszafojtani az ekkeseredett lélek feljajdulásait, mérsékelni a millió harag fellobbanásait, s tenni nem azt, mire ezek ösztönöznének, de a haza érdekei által parancsolt mérséklettel és nyugalommal mérlegezni az eshetőségeket, de épen ezért, valamint nem akarom az általam ajánlott politikát, mint az egyedül bátrát feltüntetni, abba sem egyezhetem bele, hogy valaki az óvatosságot s saját politikáját kizárólag a nemzetének tekintse. Érzem, tudom, hogy izgalmas időkben könnyű latkozni a közvéleményben, épen azért, bár az azáltali elismertetést, a tiszta honfiszándék s a hazafített egyedül kívánatos jutalmának tekintem, lelkiismeretemet, mert nekem is ez legjobb barátom, ohajtom követni mindenkoron, és épen azért, mert lelkiismeretem csak úgy lehet nyugodt, ha a törvényes tért a csorbának árnyékától is megőrizni igyekeztem, mert ezt csak úgy hiszem elérhetőnek, ha határozatba foglaljuk azt, mit elmondani akarunk, — egész lelki nyugalommal a határozatra szavazok, s jőjnek bár ellentétbe, a ház, vagy, mit ugyan alig hinnék, az összes haza közvéleményével, a teljesített

kötelesség érzetében fel fogom lelmi nyugalmamat, fel még azon esetben is, ha mások is, mint ezt indítványozó véleménye hibásan, tévedten, e politikát a szenvedély s a gyűlölet politikájának, a békés kiegyenlítés gátjának tekintenék, holott ez a szoros törvényesség politikája.

Bátorunk, de nem vakmerőnk, óvatosnak, de nem gyávának kell lenni politikáinknak, ezt mondani én nemrégiben, a legnagyobb örömmel tapasztaltam, hogy a tisztelt indítványozó velem e tekintetben egyetért, helyesen adta elő a vakmerő politikai veszedélyt, helyesen választja el a személyes és politikai gyűvasságot egymástól; igen sajnán — úgy hogy sajnán nem lehetett — jellemni a honi kötelességet kockáztatni tenni mindent a házáért, de a háza nem kockáztatni soha.

Házaért a helyesem is anna nehez kötelességet, visszafogottani az elcsorogott lelki feljajdulásait, mert kérelmi a millió háza, fellobbanásait, s tenni nem azt, mire ezek ástörőnők, de a háza érdekei által parancsolt mérséklettel és nyugalommal megőrizni az esztendőket, de ezen azért valójában nem lehet, mert az általános politikai érdekek az egyoldalú bátor felállást, sba sem egyetért, nem bele, hogy valaki az óvatosságot a saját politikáját kivéve, nemzetének tekintse. Ezen, tudom, hogy igazán időkben könnyű kitörni a közvéleményben, éppen azért, bár az szaktali elismertetés, a tiszta honi szándék a hazafeltett egyedül kivánatos jutalmának tekintem, lelkiismeretemet, mert nekem is ez legjobban, bátorom, ohaizon követni mindenkoron, és ezen azért, mert lelkiismeretem csak úgy lehet nyugodt, ha a törvényes tört a csorbának árvyokától is megőrizni igyekszem, mert ezt csak úgy hiszem elérhetőnek, ha a hazafeltett felajánlunk azt, mit elmondani akarunk — egész lelki nyugalommal a bátorozatra szavazok s jöjnek bár ellenlébe, a ház, vagy, mit ugyan állítunk, az óvatos háza közvéleményével, a teljesítet

